

Religijność personalna a satysfakcja z małżeństwa

Personal religiosity and marital satisfaction

Abstract

This study examined the association between religiosity and marital satisfaction. One hundred and twenty husbands and wives completed a 30-item religiosity scale and a questionnaire measuring marital satisfaction. Findings were that wife's religious behavioural practices, the number of children, and the husband's faith were statistically significant ($p < .05$ and $p < .01$) predictors of the husband's marital satisfaction. The study also found that wife's religious behavioural practices and the husband's educational attainment were statistically significant predictors ($p < .01$ and $p < .05$) of the wife's marital satisfaction. Interaction effects showed that the combination of husband and wife religiosity combined in interesting ways to predict marital satisfaction, over and above the main effects described above. The ultimate aim of this study was to inform marital and other therapists on the role of religiosity in promoting marital satisfaction.

Keywords:

marital satisfaction; personal religiosity.

Wprowadzenie

Małżeństwo, jako związek kobiety i mężczyzny, w założeniu ma trwać przez całe życie. Małżonkowie, poprzez tworzenie wieloaspektowej wspólnoty życia, nastawieni są na realizację wspólnego dobra (Braun-Gałkowska, 1979, 1984). Założenie to udaje się zrealizować w różnym stopniu. Wskazują na to statystyki rozwodowe w Polsce, z których wynika, że w latach 2007–2012 orzekanych było około 60 tys. rozwodów rocznie. Liczba nowo zawartych małżeństw zmniejsza się

od 2009 roku. W roku 2012 zawarto około 204 tys. nowych związków małżeńskich (źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Podstawowe informacje o rozwoju demograficznym Polski do 2012 roku*, 2013).

Dla określenia jakości związku w literaturze używa się różnych pojęć. Braun-Gałkowska (1976, 1979, 1984, 1992) mówi o „powodzeniu małżeństwa” U Szczyńskiego (1972), Trawińskiej (1977) i Janiszewskiego (1986) można spotkać się z pojęciem „sukcesu małżeńskiego”, natomiast u Rostowskiego (1987) z koncepcją „dobranego związku małżeńskiego”. Z kolei Plopa (2002, 2005, 2008), Orathinkal, Vansteenwegen (2006) oraz Ahmadi i in. (2008) piszą o „satysfakcji z małżeństwa” Mimo wielości pojęć określających jakość związku małżeńskiego, niemal we wszystkich definicjach pojawia się jeden czynnik: subiektywne poczucie szczęścia małżonków. Na użytek niniejszych badań przyjęto pojęcie satysfakcji z małżeństwa rozumianej jako subiektywne poczucie zadowolenia ze związku małżeńskiego.

Satysfakcja z małżeństwa zależy od wielu czynników i jest przedmiotem zainteresowań licznych badaczy, zarówno w Polsce (Sitarczyk, Waniewski, 2002, Plopa, 2002), jak i poza jej granicami (por. Dudley, Kosinski, 1990, Orathinkal, Vansteenwegen, 2006, Ahmadi i in., 2008).

Jednym z czynników satysfakcji z małżeństwa jest religijność małżonków (Mahoney i in., 1999, Orathinkal, Vansteenwegen, 2006, Ahmadi i in., 2008). Religijność jest zazwyczaj rozumiana jako przeżycie religijne oraz jego zewnętrzne przejawy. Należy tutaj rozróżnić dwa pojęcia: „religia” i „religijność”, jako określenie przedmiotowego i podmiotowego wymiaru omawianego zjawiska. Religia w znaczeniu przedmiotowym to zespół prawd, twierdzeń i norm postępowania regulujących stosunek człowieka do rzeczywistości nadprzyrodzonej. Religijność z kolei jest indywidualnym przeżywaniem tych prawd i norm (por. Gosztyła, 2010). Jest ona podmiotową stroną zjawiska religijnego. Omawiając religijność, należy pamiętać o jej pierwotnym związku z konkretną formą religii w znaczeniu przedmiotowym. Zatem omawiając religijność chrześcijańską, trzeba uwzględnić charakter czy treść religii chrześcijańskiej. Religia chrześcijańska jest religią personalną, akcentuje osobowe relacje człowieka z Bogiem (por. Gosztyła, 2010).

Jaworski (1989) opierając się na ustaleniach nauk teologicznych, psychologicznych i filozoficznych, zdefiniował pojęcie religijności personalnej. Autor wyróżnia dwie jakościowo różne formy religijności. Pierwsza z nich ma charakter modelowy, wzorcowy i cechuje się aktualizacją personalnego wymiaru w relacji Bóg – człowiek. Tę formę nazywa religijnością personalną. Każdą inną możemy nazwać religijnością apersonalną. Zdaniem Jaworskiego (1989) religijność personalna to angażujące człowieka przeżywanie kontaktu z Bogiem osobowym. Człowiek jest podmiotem partnerskiej relacji z Bogiem i angażuje całego siebie. Czuje się wolny

i twórczy w swoich zachowaniach, świadomy swego celu i własnej godności. Wie, że tworzy stosunek do Boga i jest za niego odpowiedzialny. Osoba Boga integruje jego system wartości. Relacja między Bogiem a człowiekiem ma charakter wzajemnej dynamicznej miłości i obecności. Jest wartością centralną dla podmiotu relacji, ale nie zamyka go na nowe informacje i doświadczenia.

Do cech podmiotu religijności personalnej należą: (1) aktywność i zaangażowanie, dzięki którym człowiek prowadzi intensywne życie i działalność w sferze religijnej; (2) spontaniczność i twórczość, czyli osobiste przejawy plastyczności, elastyczności, zdolności do przystosowania, a także wzbogacania aktywności religijnej swoim własnym sposobem życia; (3) otwartość na nowe poglądy, prądy myślowe, postawy, style życia, a także większa tolerancja religijna; (4) autonomiczność, czyli przyjmowanie norm religijnych za wewnętrzne, swoje własne oraz realizacja ich płynąca z poczucia własnego obowiązku; (5) poczucie wolności i odpowiedzialności (człowiek świadomie otwiera się na wartości, jakie niesie ze sobą religia i pragnie je realizować, a także gotów jest ponieść konsekwencje płynące z uznania wartości religijnych); (6) świadomość celowości w życiu i poczucie sensu życia; (7) allocentryzm (stawianie w centrum nie samego siebie, ale drugiej osoby); (8) stabilność, trwałość przekonań religijnych głęboko osadzona w osobowości i wyważona sfera uczuciowa oraz motywacyjna, a także świadome praktyki religijne (Jaworski, 1987/1988).

Relacja religijności personalnej jest relacją dialogową, wzajemną, bezpośrednią oraz zaktualizowaną. Człowiek nie tylko zwraca się do Boga, ale jest też otwarty na Jego głos, obie strony są równocześnie przedmiotami i podmiotami tej interakcji. Jest to więc relacja obustronna. Osoba dąży do bezpośredniego obcowania z Bogiem i jest stale gotowa na spotkanie z Bogiem, a nie uzależnia tego od czasu czy sytuacji. Z kolei relacja religijności apersonalnej jest monologowa, jednostronna, pośrednia i niezaktualizowana. Człowiek nie potrafi słuchać, boi się milczenia. Neguje on podmiotowość Boga. Miarą religijności jest dla niego bardziej stosunek do reprezentantów Kościoła, do obrzędów, symboli i praktyk religijnych, niż bezpośrednia relacja do Boga. Osobiste zaangażowanie w życie religijne jest raczej sprawą wspomnień lub planów i marzeń na przyszłość niż problemem aktualnym (Jaworski, 1989, s. 66).

Związek małżeński jest związkiem dynamicznym, stale się zmieniającym. Zmiany te mogą przebiegać dwojako: w kierunku realizacji coraz głębszej i twórczej wspólnoty, albo w kierunku dezintegracji. Nie można więc związków małżeńskich podzielić na udane i nieudane w sposób dychotomiczny. Można je uszeregować na pewnym kontinuum od najbardziej zdeintegrowanych, zbliżających się do całkowitego rozpadu, do relacji małżeńskich o najwyższej jakości (Braun-Gałkowska, 1992).

Celem badań jest odpowiedź na pytanie, czy istnieje związek między poziomem religijności personalnej małżonków a stopniem satysfakcji doświadczanej w związku małżeńskim. Życie w małżeństwie może być pełne namiętności, szczęścia, ale także dramatów i rozczarowań mających swoje skutki nie tylko w poczuciu jakości życia samych małżonków, ale także szerszego grona osób, przede wszystkim dzieci (Plopa, 2005, s. 113). Satysfakcja z małżeństwa jest czynnikiem wzbogacającym poczucie sensu i szczęśliwości u każdego z małżonków i pośrednio u osób zależnych od nich. Subiektywne odczuwanie satysfakcji z bycia w związku ma różnorodne uwarunkowania, dlatego też w dalszej części omówione zostaną dane empiryczne pokazujące interesujące zależności.

Metoda

Osoby badane

W badaniu wzięło udział 120 małżeństw. Średnia ich stażu małżeńskiego wyniosła $M = 16,73$ ($SD = 12,65$). Średnia wieku kobiet to $M = 40,23$ ($SD = 12,11$), a mężczyzn $M = 42,23$ ($SD = 12,4$); 15% badanych małżeństw nie posiadało dzieci, 20% posiadało jedno dziecko, 45% – dwoje dzieci, natomiast pozostałe 20% małżeństw posiadało troje lub więcej dzieci. 50% badanych kobiet i 37,5% mężczyzn posiadało wyższe wykształcenie, 35,8% kobiet i 38,3% mężczyzn – średnie wykształcenie, 12,5% kobiet i 20,8% mężczyzn zasadnicze zawodowe, a pozostali podstawowe.

Narzędzia badawcze

Do przeprowadzenia badań wykorzystano Kwestionariusz Dobranego Małżeństwa (KDM-2) w opracowaniu M. Plopy i J. Rostowskiego oraz Skalę Religijności Personalnej (SRP) autorstwa R. Jaworskiego.

Pierwsza wersja Kwestionariusza Dobranego Małżeństwa została opracowana przez J. Rostowskiego (1987). Po prawie 20 latach doczekała się rewizji i została poddana analizie czynnikowej. Pozwoliło to na utworzenie czterech zasadniczych wymiarów z możliwością uzyskania wyniku ogólnego. Wyróżnione skale otrzymały swoją nazwę na podstawie szczegółowej analizy tworzących je itemów. Za pomocą nowej wersji kwestionariusza można opisywać jakość związku małżeńskiego w percepcji każdego z małżonków. Kwestionariusz zawiera 32 pozycje. Można uzyskać ogólny pomiar więzi oraz pomiary następujących czynników: intymność, samorealizacja, podobieństwo, rozczarowanie (Plopa, 2008, s. 69).

Skala I: Intymność (8 stwierdzeń).

Intymność oznacza wysoki poziom satysfakcji z bycia w bliskiej relacji z partnerem. U partnera jest widoczna potrzeba budowania relacji na pełnym otwarciu, zaufaniu, bliskości, nieukrywaniu przed sobą istotnych spraw dotyczących pośrednio bądź bezpośrednio związku. Partnera cechuje wysoka motywacja na rzecz pracy nad związkiem, dbałość o jego jakość i poczucie szczęśliwości zarówno partnera, jak i swoje. Partnerzy czują się blisko związani ze sobą, są przekonani, że łączy ich prawdziwe uczucie miłości (Plopa, 2008, s. 69).

Skala II: Samorealizacja (7 stwierdzeń).

Partner odczuwa wysoki poziom satysfakcji z małżeństwa, które stanowi dla niego możliwość realizacji siebie, swojego systemu wartości, swoich zadań życiowych. Poprzez pełnienie ról małżeńskich i rodzinnych odczuwa satysfakcję z faktu bycia tym, kim chciałby być. Małżeństwo jest sposobem na udane, szczęśliwe życie (Plopa, 2008, s. 70).

Skala III: Podobieństwo (7 stwierdzeń).

Między partnerami istnieje wysoki poziom zgodności co do realizacji ważnych celów małżeńskich i rodzinnych. Partnerzy ujawniają podobne poglądy na rzecz rozwijania związku, spędzania wolnego czasu, organizowania życia rodzinnego, określania zewnętrznych granic rodziny, kultywowania tradycji rodzinnych, sposobów wychowywania dzieci (Plopa, 2008, s. 70).

Skala IV: Rozczarowanie (10 stwierdzeń).

Małżonek ma poczucie porażki życiowej wynikającej z faktu zawarcia związku małżeńskiego. Bycie w związku „krępuje” jego poczucie niezależności i autonomii, dosyć często pojawiają się myśli o zerwaniu związku i podjęciu próby ułożenia sobie życia na nowo. Bycie z partnerem nie sprawia przyjemności, nie występują tendencje do zbliżenia się uczuciowego do partnera. Dominują tendencje unikowe w rozwiązywaniu bieżących problemów. Wyraźnie zmniejsza się poczucie odpowiedzialności za związek (Plopa, 2008, s. 70).

Wyniki analizy wskazują na wysoką rzetelność wszystkich skal dla obu płci. Wskaźniki rzetelności wynoszą od 0,80 (Skala Podobieństwa dla grupy mężczyzn – mężów) do 0,90 (Skala Intymności dla grupy kobiet – żon) i są na akceptowalnym poziomie (Plopa, 2008, s. 72–74). W ocenie trafności Kwestionariusza Dobranego Małżeństwa oparto się na kilku odmianach trafności teoretycznej: metodzie badania wewnętrznej struktury testu (macierz interkorelacji skal), metodzie sprawdzania różnic międzygrupowych oraz metodzie trafności kryterialnej (Plopa, 2008, s. 75).

Autor sugeruje przeliczenie wyników surowych na steny. Skala stenowa składa się z 10 różnych jednostek. Steny 1–2 świadczą o bardzo niskich wynikach; steny 3–4 o niskich wynikach; steny 5–6 o przeciętnych wynikach, steny 7–8 o wysokich wynikach, a steny 9–10 o bardzo wysokich wynikach. Wyniki wyrażone w stenach interpretuje się jako stopień nasilenia się danej zmiennej w kierunku pożądanym bądź niepożądanym z punktu widzenia teorii psychologicznej (Płopa, 2008, s. 95).

Skala Religijności Personalnej wykorzystana w badaniu została opracowana przez Romualda Jaworskiego. Składa się ona z instrukcji i 30 pytań. Rzetelność skali sprawdzana metodą retestowania okazała się wysoka i dla poszczególnych pytań wynosiła (r -Spearmana) od 0,69 do 0,85 (Jaworski, 1998, s. 79). Skonstruowana metoda służy diagnozowaniu religijności (Jaworski, 1998, s. 88).

W wyniku analizy treści pytań wyodrębnione zostały przez kompetentnych sędziów cztery podskale: Wiara religijna (WR), Moralność (MR), Praktyki religijne (PR), Self religijny (Autoidentyfikacja, SR) (Jaworski, 1998, s. 80).

Podskala I: Wiara religijna (8 pytań).

Osoby z religijnością personalną mają poczucie wewnętrznej więzi z Bogiem, który jest aktywny w relacji do człowieka. Wierzą Bogu, którego spostrzegają jako miłującego Ojca. Akceptują Boże plany we własnym życiu. Także w doświadczeniach nieszczęścia są ulegli wobec Niego. Wierzą w miłosierdzie Boga. Interpretują zdarzenia w kategoriach woli Bożej.

Osoby z religijnością apersonalną wierzą w Boga, ale nie mają poczucia wewnętrznej więzi z Bogiem i nie wierzą w Boże plany dotyczące ich osobistego życia. Zdarzenia interpretują w kategoriach „zrządzenia losu”. Czasem czują bunt wobec Boga z powodu nieszczęść. Nie wierzą w Bożą Opatrzność (uważając, że Bóg jest bierny). Wątpią w Jego miłosierdzie, traktując Go bardziej jako Sędziego, niż jako Ojca.

Podskala II: Moralność (7 pytań).

U osób z religijnością personalną postępowanie moralne motywowane jest przekonaniem religijnym. Religia modyfikuje ich codzienne decyzje, gdyż towarzyszy im gotowość do odczytywania i realizowania woli Bożej. Stąd czymś normalnym jest dla nich uzgadnianie osobistego planu życia z planem Bożym. Poczucie odpowiedzialności przed Bogiem za myśli i czyny związane jest bardziej z pragnieniem, by każdym czynem ukazywać Bogu miłość, niż z lękiem przed karą Bożą.

U osób z religijnością apersonalną postępowanie moralne nie jest motywowane przekonaniem religijnym. Religia nie wpływa na ich codzienne decyzje.

W planach życiowych także nie uwzględniają woli Bożej. Najczęściej brakuje im poczucia odpowiedzialności przed Bogiem za myśli i czyny. Jeśli jednak unikają złych czynów ze względu na Boga, to czynią to raczej z lęku przed karą, niż ze względu na miłość ku Niemu.

Podskala III: Praktyki religijne (9 pytań).

Osoby z religijnością personalną przywiązują dużą wagę do praktyk religijnych; wykonują je niezależnie od opinii społecznej. Starają się pogłębiać wiedzę religijną. Często ich praktyką są modlitwy dziękczynne i wstawiennicze. Mają zdolność kontemplacji i znajdują radość w częstych rozmyślaniach na tematy religijne. Zaangażowanie w życie Kościoła jest dla nich źródłem satysfakcji.

Dla osób z religijnością apersonalną praktyki religijne nie mają większego znaczenia. Wykonywanie przez nich praktyk religijnych uzależnione jest często od opinii społecznej. Rzadko modlą się za innych. Praktyka modlitwy dziękczynnej także nie jest częsta. Brak im zdolności kontemplacji. Nie dążą do pogłębiania wiedzy religijnej. Rzadko rozmyślają na tematy religijne i nie znajdują w tym radości. Nie angażują się w życie Kościoła.

Podskala IV: Self religijny (6 pytań).

Osoby z religijnością personalną mają silne poczucie bliskości Boga, identyfikacji z Nim. Są ustawicznie przekonane o permanentnym kontakcie z Nim, także wśród codziennych zajęć. Poczucie dumy z bycia chrześcijaninem wyzwala w nich stałą gotowość do pogłębienia życia religijnego.

Osobom z religijnością apersonalną brak poczucia bliskości Boga i identyfikacji z Nim. Brakuje im poczucia kontaktu z Bogiem wśród codziennych zajęć. Bycie chrześcijaninem nie stanowi dla nich powodu do satysfakcji i dumy. Wciąż brak im czasu na pogłębienie życia religijnego.

Badana osoba udziela odpowiedzi na 5-punktowej skali. Może uzyskać maksymalnie 150 punktów, a minimalnie 30. Wynik maksymalny wskazuje na w pełni personalny charakter religijności. Najniższy wskaźnik jest znakiem religijności apersonalnej. Między tymi dwoma wynikami zawarte jest całe kontinuum religijności o zróżnicowanym stopniu nasilenia (głębokości) personalnego jej wymiaru (Jaworski, 1989, s. 83).

Badanie przeprowadzono w okresie od lutego 2012 do maja 2012. Badanych pozyskano metodą „kuli śniegowej” Ankiety zostały także rozesłane drogą mailową. 25% ankiet stanowią te w wersji elektronicznej. Większość badanych małżeństw otrzymało w kopertach zestaw kwestionariuszy dla męża i dla żony wraz z instrukcjami (załącznik 1). Małżonkowie zostali poproszeni o samodzielne wypełnianie kwestionariuszy, bez konsultacji ze współmałżonkiem. Spośród ze-

branych ankiet kilka zostało odrzuconych ze względu na pewne niejasności (np. niezgodna długość stażu małżeńskiego) lub duże braki w odpowiedziach.

Wyniki

Przedstawione poniżej wyniki dotyczą związku religijności personalnej małżonków z ich satysfakcją z małżeństwa. Przewidywano, iż wystąpi dodatnia korelacja między badanymi zmiennymi. Średnia wartość satysfakcji kobiet wyniosła $M = 6,13$ ($SD = 1,80$), natomiast mężczyzn $M = 5,84$ ($SD = 1,95$). Średnia wartość religijności kobiet wyniosła $M = 116,76$ ($SD = 19,13$), mężczyzn $M = 108,42$ ($SD = 22,58$). W pierwszej kolejności sprawdzono, czy istnieje prostoliniowy związek między zmiennymi. Wartość współczynnika korelacji r -Pearsona relacji między religijnością personalną kobiet a ich satysfakcją z małżeństwa wynosi $r = 0,46$. Jego wartość dla relacji między religijnością personalną mężczyzn a ich satysfakcją z małżeństwa wynosi $r = 0,38$. Poziom istotności dla tych korelacji wynosi $p = ,000$. Poniższe tabele przedstawiają wartości współczynnika korelacji r -Pearsona relacji między poszczególnymi podskalami dla kobiet (tabela 1) i dla mężczyzn (tabela 2).

Tabela 1. Wartości współczynnika korelacji r -Pearsona dla zmiennych badanych u kobiet.

	Wiara	Moralność	Praktyki	Self religijny	Religijność - wynik ogólny
Intymność	0,353** p = ,000	0,272** p = ,003	0,482** p = ,000	0,396** p = ,000	0,433** p = ,000
Samorealizacja	0,379** p = ,000	0,382** p = ,000	0,465** p = ,000	0,442** p = ,000	0,475** p = ,000
Podobieństwo	0,263** p = ,009	0,124 p = ,176	0,287** p = ,001	0,262** p = ,004	0,262** p = ,004
Rozczarowanie	- 0,287** p = ,002	- 0,173 p = ,059	- 0,352** p = ,000	- 0,235** p = ,010	- 0,302** p = ,001
Satysfakcja - wynik ogólny	0,397** p = ,000	0,301** p = ,001	0,486** p = ,000	0,414** p = ,000	0,457** p = ,000

** korelacja istotna na poziomie 0,01

Źródło: Opracowanie własne na podstawie uzyskanych wyników badań.

Tabela 2. Wartości współczynnika korelacji r-Pearsona dla zmiennych badanych u mężczyzn.

	Wiara	Moralność	Praktyki	Self religijny	Religijność - wynik ogólny
Intymność	0,368** p = ,000	0,295** p = ,001	0,333** p = ,000	0,292** p = ,001	0,374** p = ,000
Samorealizacja	0,307** p = ,001	0,343** p = ,000	0,337** p = ,000	0,297** p = ,001	0,367** p = ,000
Podobieństwo	0,278** p = ,002	0,213* p = ,020	0,280** p = ,002	0,235** p = ,010	0,297** p = ,001
Rozczarowanie	- 0,308** p = ,001	- 0,212* p = ,020	- 0,241** p = ,008	- 0,216* p = ,018	- 0,278** p = ,002
Satysfakcja - wynik ogólny	0,353** p = ,000	0,314** p = ,000	0,334** p = ,000	0,302** p = ,001	0,376** p = ,000

* korelacja istotna na poziomie 0,05

** korelacja istotna na poziomie 0,01

Źródło: Opracowanie własne na podstawie uzyskanych wyników badań.

Wartości współczynników korelacji dla omawianych zmiennych wskazują na pozytywne korelacje między zmiennymi, a dodatkowa analiza wykresów rozrzutu pozwala stwierdzić, że istnieje między nimi liniowy związek. Podskale obydwu kwestionariuszy są ze sobą dodatnio skorelowane za wyjątkiem podskali rozczarowanie, która koreluje ze Skalą Religijności Personalnej ujemnie. Większość korelacji jest istotna statystycznie.

Kolejnym krokiem było wykonanie hierarchicznej analizy regresji wielozmiennej w celu przewidywania satysfakcji na podstawie kilku zmiennych niezależnych. Predyktory wprowadzono metodą krokową w czterech blokach. Wartość współczynników korelacji r-Pearsona między zmiennymi wprowadzonymi do analizy regresji przedstawia tabela 3. Tabela 4. pokazuje wyniki przeprowadzonej analizy regresji. Zmienne o nazwie „Zmienna X” oznaczają zmienne interakcyjne. Poniżej znajdują się także wykresy średnich dla istotnych efektów interakcji (rysunek 1, rysunek 2, rysunek 3).

Tabela 3. Wartości współczynnika korelacji r-Pearsona dla zmiennych wprowadzanych do analizy regresji (N = 120).

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1. Satysfakcja mężczyzn	1	,672**	,242**	,149	,295**	,220	,353**	,314**	,334**	,302**	,048	,143	,067	,024	,136	,046
2. Satysfakcja kobiet	1	1	,397**	,301**	,486**	,414**	,412**	,359**	,389**	,385**	,212*	,212*	-,049	-,092	,057	-,080
3. Wiara kobiet	1	1	1	,672**	,720**	,732**	,661**	,512**	,547**	,531**	,119	-,002	-,053	-,072	,166	-,046
4. Moralność kobiet	1	1	1	1	,772**	,707**	,595**	,577**	,621**	,554**	-,043	-,107	,223*	,222*	,261**	,245**
5. Praktyki kobiet	1	1	1	1	1	,740**	,630**	,554**	,668**	,534**	,018	-,002	,100	,101	,164	,102
6. Self kobiet	1	1	1	1	1	1	,567**	,526**	,577**	,604**	,062	-,096	,078	,065	,199*	,071
7. Wiara mężczyzn	1	1	1	1	1	1	1	,775**	,821**	,800**	,107	,077	,027	-,012	,126	,030
8. Moralność mężczyzn	1	1	1	1	1	1	1	1	,809**	,790**	-,011	-,020	,095	,079	,161	,099
9. Praktyki mężczyzn	1	1	1	1	1	1	1	1	1	,834**	-,028	-,048	,156	,130	,186*	,159
10. Self mężczyzn	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	,107	,036	,040	-,005	,133	,030
11. Wykształcenie kobiet	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	,443**	-,297**	-,318**	-,074	-,364**
12. Wykształcenie mężczyzn	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-,277**	-,301**	-,331**
13. Wiek kobiet	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	,957**	,560**	,968**
14. Wiek mężczyzn	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	,529**	,956**
15. Liczba dzieci	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	,569**
16. Staż	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

* Korelacja jest istotna na poziomie 0.01 (dwustronnie).

** Korelacja jest istotna na poziomie 0.05 (dwustronnie).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie uzyskanych wyników badań.

Tabela 4. Wyniki hierarchicznej analizy regresji dla dwóch zmiennych zależnych.

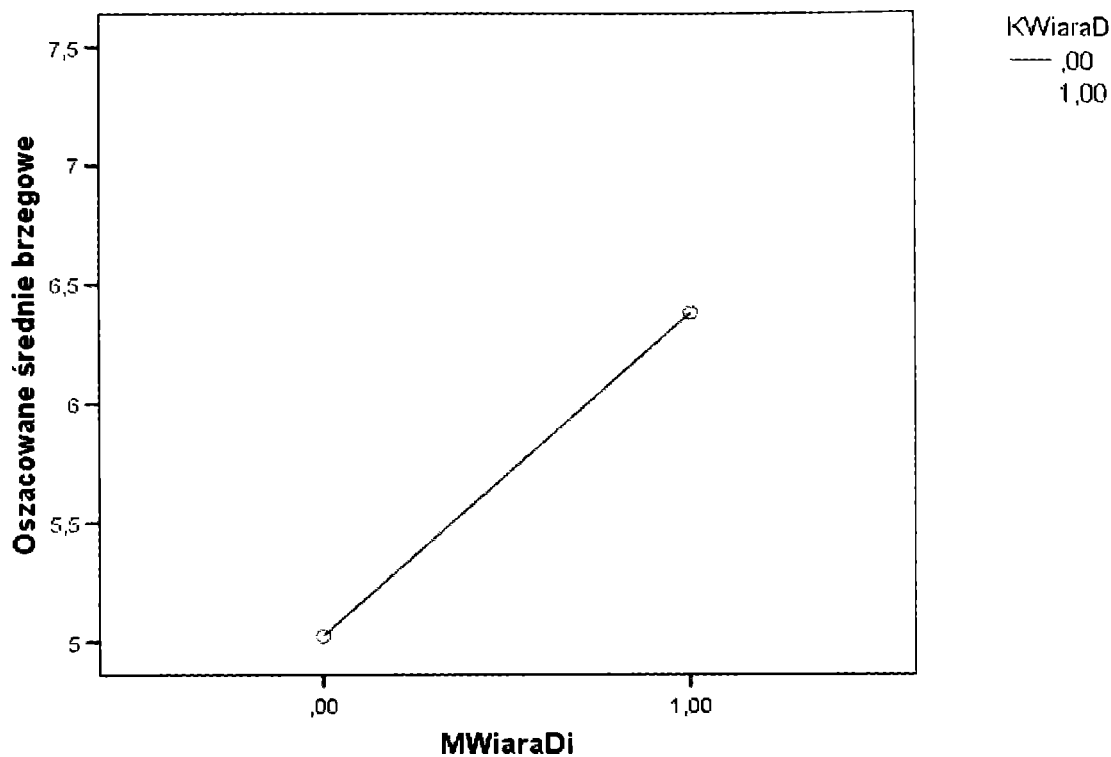
Zmienne zależne	Satysfakcja kobiet			Satysfakcja mężczyzn		
	Porządek wprowadzania	β	T	Porządek wprowadzania	β	T
Liczba dzieci	3	,12	1,32	2	,20	2,09*
Staż małżeński	6	-,09	-,21	6	-,06	-,13
Wiek kobiet	5	,42	1,33	5	,48	1,51
Wiek mężczyzn	4	-,09	-,85	4	-,05	-,44
Wykształcenie kobiet	2	,15	1,47	3	-,03	-,33
Wykształcenie mężczyzn	1	,21	2,36*	1	,14	1,57
Wiara kobiet	10	,01	,11	14	,01	,09
Moralność kobiet	9	-,19	-1,43	11	-,13	-1,13
Praktyki kobiet	7	,48	6,11**	12	,30	1,99*
Self kobiet	8	,13	1,06	13	,04	,26
Wiara mężczyzn	13	,01	,08	7	,32	3,59**
Moralność mężczyzn	11	,15	1,49	9	,06	,41
Praktyki mężczyzn	14	,01	,04	8	,16	1,02
Self mężczyzn	12	,04	,35	10	-,08	-,44
Wiara X	15	1,40	2,66**	16	,65	1,00
Moralność X	17	-,61	-,64	17	-,71	-,68
Praktyki X	18	-,35	-,37	18	,68	2,00*
Self X	16	1,06	1,61	15	1,73	2,65**
Ostateczne R ² i F dla R ²		,41	3,97**		,28	2,34**

* korelacja istotna na poziomie 0,05

** korelacja istotna na poziomie 0,01

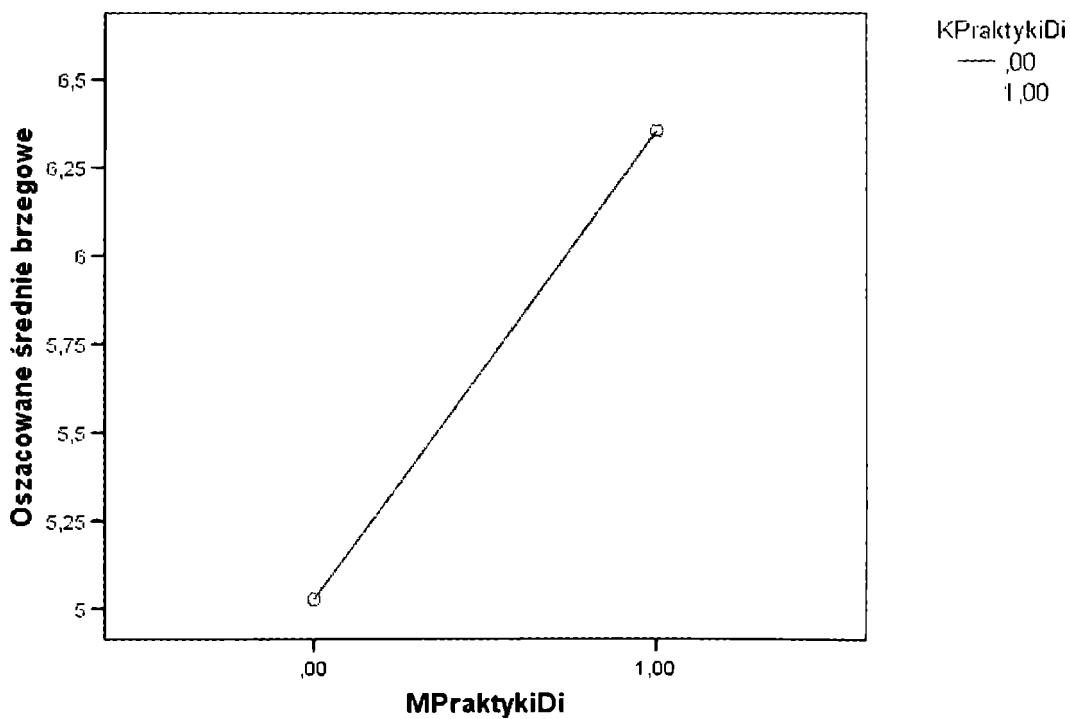
Źródło: Opracowanie własne na podstawie uzyskanych wyników badań.

Oszacowane średnie brzegowe - KSatysfakcja

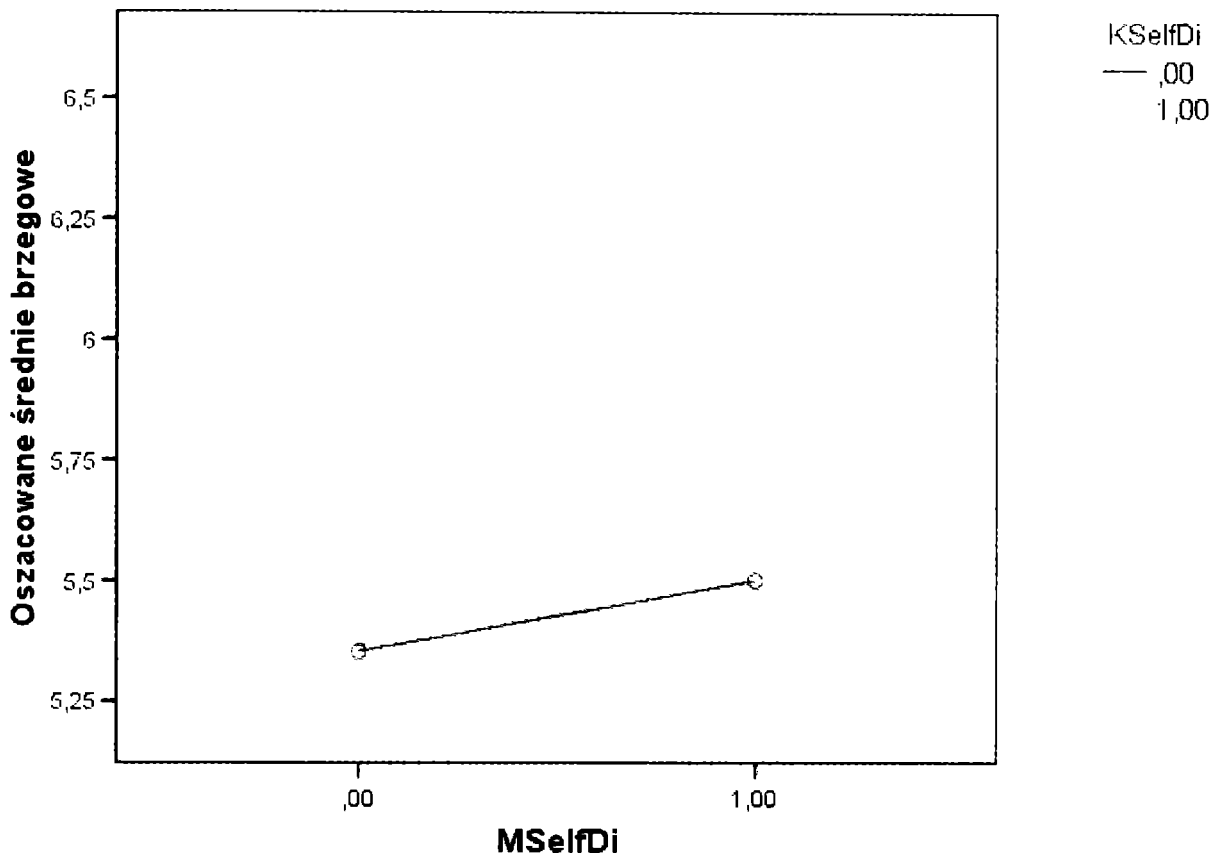
Rysunek 1. Wykres średnich dla efektu interakcji wiary kobiet i wiary mężczyzn.

Oszacowane średnie brzegowe - MSatysfakcja

Rysunek 2. Wykres średnich dla efektu interakcji praktyk kobiet i praktyk mężczyzn.

Oszacowane średnie brzegowe - MSatysfakcja

Rysunek 3. Wykres średnich dla efektu interakcji self'u kobiet i self'u mężczyzn.

Z przeprowadzonych analiz wynika, iż większy procent wariacji wyjaśnia satysfakcję kobiet ($R^2 = ,41$; $F = 3,97^{**}$). Praktyki religijne kobiet oraz wykształcenie mężczyzn pozwalają w istotny sposób przewidywać poziom tej zmiennej zależnej, choć praktyki religijne są silniejszym predyktorem ($beta = ,48$; $p < 0,01$) niż wykształcenie mężczyzn ($beta = ,21$; $p < 0,05$). Także efekt interakcyjny wiary mężczyzn i wiary kobiet pozwala w istotny sposób przewidywać poziom satysfakcji kobiet ($beta = 1,40$; $p < 0,01$). Analiza wykresu średnich dla tego efektu (rysunek 1) pozwala stwierdzić, że przy niskim poziomie wiary małżonków kobiety są istotnie mniej usatysfakcjonowane ze związku.

Poziom satysfakcji mężczyzn pozwalają w istotny sposób przewidywać zmienne: liczba dzieci ($beta = 0,20$; $p < 0,05$), praktyki kobiet ($beta = 0,30$; $p < 0,01$) a także wiara mężczyzn jako najsilniejszy predyktor ($beta = 0,32$; $p < 0,01$). Zaznaczyła się też istotność dwóch efektów interakcyjnych: praktyk kobiet i praktyk mężczyzn ($beta = 68$; $p < 0,05$) oraz self kobiet i self mężczyzn ($beta = 1,73$; $p < 0,01$). Wykresy średnich dla tych efektów pokazują, że kiedy obydwoje z małżonków mało praktykują, najbardziej cierpi satysfakcja mężczyzn (rysunek 2), a kiedy

obydwoje są bardzo religijni w aspekcie self, satysfakcja męża jest największa (rysunek 3).

Dyskusja wyników

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że poziom religijności ujmowany na różnych wymiarach ma związek z satysfakcją małżeńską. Taki rezultat znajduje także potwierdzenie w innych badaniach nad religijnością (Braun-Gałkowska, 1984; Dudley, Krosinski, 1990; Mahoney i in., 1999; Orathinkal, Vansteenwegen, 2006; Ahmadi, Azad-Marzabadi, Ashrafi, 2008). Nasuwa się zatem pytanie: dlaczego religijność ma znaczenie dla satysfakcji z małżeństwa?

Jeśli założymy, że przekonanie o trwałości związku jest częstsze u osób religijnych, to może ono mieć znaczenie dla satysfakcji. Otóż, uznanie małżeństwa za decyzję nieodwołalną mobilizuje chęć działania na rzecz szczęścia małżeńskiego. Jeśli małżonkowie dopuszczają możliwość rozwodu, to pierwsza kłótnia, pierwszy konflikt mogą być ostatnimi. Gdy ma się przekonanie o nierozzerwalności małżeństwa, postawa wobec konfliktów jest inna. W takim przypadku szuka się rozwiązania konfliktu, dąży do pogodzenia i przebaczenia. Braun-Gałkowska (1984) przekonanie o nierozzerwalności małżeństwa określa jako wysoki poziom aspiracji w stosunku do niego, co jest zgodne z wynikami innych badań (Braun-Gałkowska, 1985), wskazujących na pozytywny związek wysokich oczekiwań od małżeństwa z jego szczęściem. Im wyższe oczekiwania, tym silniejsza motywacja do działania na ich rzecz, a wyższy poziom aspiracji często zapewnia wyższe osiągnięcia (Braun-Gałkowska, 1984).

W literaturze psychologiczno-religijnej (Clark, 1958; Genia, 1990; Tokarski, 2006) zauważa się, że religijność nie ogranicza się do modlitwy i pogłębiania wiary, ale w istotny sposób wiąże się z ogólnym nastawieniem „ku ludziom”. W tej perspektywie zaangażowanie w relację z drugim człowiekiem jest immanentną cechą zaangażowania religijnego. O tego rodzaju współzależności pisze też J. Rostowski (1987, s. 103): „Od przynależności bowiem do określonej religii może być uzależniony poziom zaangażowania się wzajemnego partnerów, traktowanego jako swoisty przejaw całościowego, konstruktywnego i osobliwego podejścia do życia”. Dojrzały kontakt z Bogiem pomaga budować pozytywne stosunki z ludźmi, doceniać wartość drugiego człowieka i szanować go. Badania M. Jarosza (2003) dotyczące powiązań relacji interpersonalnych z relacją religijną wskazują, że osoby o dojrzałej relacji religijnej okazują brak wrogości i agresywnych zachowań w stosunku do partnerów relacji, mają też liczne i bliskie kontakty z innymi ludźmi. Ponadto wykazują opiekuńcze nastawienie do innych, potrafią udzielać

wsparcia i posiadają świadomość powiązań społecznych. Małżonkowie religijni są zatem ku sobie nastawieni, świadczą sobie dobro i współdziałają dla dobra innych, co jest również zgodne z chrześcijańskim modelem małżeństwa. Zrealizowanie takiej wspólnoty daje im poczucie zadowolenia.

Jednym z uzyskanych efektów badania jest zależność męskiej satysfakcji z małżeństwa od liczby dzieci. Jeżeli mężczyzna chce mieć dzieci, chce się żenić, założyć rodzinę, to oznacza, że jest na to gotowy (emocjonalnie, a przede wszystkim materialnie). Dlatego też posiadanie dzieci przez mężczyzn winduje ich status społeczny. Dla kobiet posiadanie dzieci wiąże się z większym zaangażowaniem. To kobieta znosi trudy porodu i częściej opiekuje się dziećmi. Dla mężczyzny posiadanie rodziny jest miarą jego męskości. Jak wynika z badań CBOS, przeprowadzonych w 2007 roku, to mężczyźni częściej deklarują chęć posiadania potomstwa. Ta prawidłowość ujawnia się zwłaszcza w związkach już mających dzieci. Kobiety rzadziej są skłonne do powiększania rodziny. Jeśli z kolei mężczyźni udaje się ten cel realizować, jest usatysfakcjonowany. W dalszych badaniach warto byłoby kontrolować również płeć dziecka. Być może posiadanie potomka płci męskiej daje mężczyźnie więcej satysfakcji, gdyż np. pozwala na podtrzymanie nazwiska rodowego.

Kolejną zmienną pozwalającą przewidywać w istotny sposób męską satysfakcję z małżeństwa są praktyki religijne kobiet. Ten predyktor jest istotny także dla kobiecej satysfakcji. Kobiety stosujące praktyki religijne w większym stopniu są bardziej usatysfakcjonowane z małżeństwa. Ich satysfakcja z kolei może uszczęśliwiać mężów. Także wysoka religijność obojga małżonków w aspekcie self ma duże znaczenie dla satysfakcji mężczyzn.

Większy procent wariacji wyjaśnia satysfakcję kobiet. Być może dla kobiet religijność ma większe znaczenie niż dla mężczyzn. Istotne znaczenie dla kobiecej satysfakcji ma wykształcenie mężczyzny. Może to być związane ze statusem socjoekonomicznym. Wspomniane już badania Rostowskiego (1987) pokazują, że kobiety bardziej cenią u swoich partnerów status społeczny i ekonomiczny. Zmienne te mają znaczenie przy wyborze przyszłego męża. Mężczyzna wykształcony, który potrafi zarobić na utrzymanie swojej rodziny, jest ceniony przez kobiety. Związek z takim partnerem jest dla niej satysfakcjonujący.

Jak już wspomniano, badania powyższe wykazały związek religijności personalnej ujmowanej w różnych płaszczyznach z satysfakcją małżeńską. Uzyskane wyniki upoważniają do pewnych wniosków dla dalszych analiz. Powinny one uwzględniać także inne zmienne. Ważne może okazać się kontrolowanie statusu socjoekonomicznego badanych. Warto także w podobnych analizach wykorzystać skalę, która pozwoliłaby ocenić stopień szczerości osób badanych. Kontrolując status socjoekonomiczny badanych, można w tym celu użyć skali korekty (skala K) z Minesockiego Wielowymiarowego Inwentarza Osobowości (MMPI).

Nasuują się także pewnie wnioski dotyczące wykorzystanych narzędzi. Z uwagi na niejasne granice między wymiarami Skali Religijności Personalnej oraz wysokie korelacje między podskalami w kolejnym badaniu przeprowadzona zostanie analiza czynnikowa, która pozwoli wyodrębnić niezależne czynniki. Literatura zachodnia opisuje dwa nieskorelowane rodzaje religijności: *public religiosity* i *private religiosity* (Myers, 1996; Husaini, Blasi, Miller, 1999; Nasim, Utsey, Corona, Belgrade, 2006; Ahmed, Fowler, Toro, 2011), które być może ujawni analiza czynnikowa. W analizie wyników Kwestionariusza Dobranego Małżeństwa (KDM-2) posłużono się skalą stenową, idąc za sugestią autora. Jednak pozostanie przy wynikach nieprzeliczonych mogłoby ujawnić większe efekty. Skala stenowa zbyt szeroko kategoryzuje badanych.

Wyniki przeprowadzonych badań mogą znaleźć zastosowanie praktyczne. Informują terapeutów o znaczeniu religijności dla satysfakcji małżeńskiej. Można odwołać się do wyników, przygotowując do sakramentu małżeństwa. Szczególnie w czasie spotkań na kursach przedmałżeńskich warto informować narzeczonych, którzy zdecydowali się na ślub w Kościele katolickim, jakie znaczenie dla związku ma ich religijność. Trzeba jednak wystrzegać się korzystania z nich jako pewnego rodzaju reklamy: „bądź religijny, a będzie Ci się dobrze działo”. Uzyskane wyniki mogą okazać się również przydatne dla spowiedników i kaznodziei, którym nie jest obojętny los małżonków.

Bibliografia:

- AHMADI, K., AZAD-MARZABADI, E., NABIPOOR, S.M. (2008). The Influence of Religiosity on Marital Satisfaction. *Journal of Social Sciences*, 4, 103–110.
- AHMED, S.R., FOWLER, P.J., TORO, P.A. (2011). Family, public and private religiosity and psychological well-being over time in at-risk adolescents. *Mental Health, Religion and Culture*, t. 14, nr 4, 393–408.
- BRAUN-GAŁKOWSKA, M. (1976). Psychospołeczne uwarunkowania powodzenia małżeństwa. *Roczniki Nauk Społecznych KUL*, 4, 209–235.
- BRAUN-GAŁKOWSKA, M. (1979). Powodzenie małżeństwa a postawa religijna małżonków. *Roczniki Filozoficzne*, 27, 71–84.
- BRAUN-GAŁKOWSKA, M. (1984). *Znaczenie religijności małżonków*, w: T. KUKOŁOWICZ (red.), *Z badań nad rodziną*, Lublin.
- BRAUN-GAŁKOWSKA, M. (1992). *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych osób zadowolonych i niezadowolonych z małżeństwa*. Lublin.
- CLARK, W.H. (1958). *The psychology of religion. An introduction to religious experience and behavior*. New York.

- DUDLEY, M.G., KOSINSKI, F.A., JR. (1990). Religiosity and marital satisfaction: A research note. *Review of Religious Research*, 32, 78–86.
- GENIA, V. (1990). Religious development: a synthesis and reformulation. *Journal of Religion nad Health*, 2, 85–99.
- GOSZTYŁA, T. (2010). *Rodzinne uwarunkowania dojrzałej religijności młodzieży*. Lublin.
- HUSAINI, B.A., BLASI, A.J., MILLER, O. (1999). Does Public and Private Religiosity have a Moderating Effect on Depression? A Bi-Racial Study of Elders in the American South. *The International Journal of Aging and Human Development*, t. 48, nr 1, 63–72.
- JANISZEWSKI, L. (1986). *Sukces małżeński w rodzinach marynarzy: studium socjologiczne*. Warszawa.
- JAROSZ, M. (2003). *Interpersonalne uwarunkowania religijności*. Lublin.
- JAWORSKI, R. (1987/1899). Psychologiczna analiza religijności personalnej i apersonalnej. *Częstochowskie Studia Teologiczne*, XV–XVI, 239–258.
- JAWORSKI, R. (1989). *Psychologiczne korelaty religijności personalnej*. Lublin.
- JAWORSKI, R. (1998). Psychologiczne badania religijności personalnej. *Zeszyty Naukowe KUL* 3–4, 77–88.
- MAHONEY, A., PARGAMENT, K.I., JEWELL, T., SWANK, A.B., SCOTT, E., EMERY, E., RYE, M. (1999). Marriage and the Spiritual Realm: The Role of Proximal and Distal Religious Constructs in Marital Functioning. *Journal of Family Psychology*, t. 13, nr 3, 321–338.
- MYERS, S.M. (1996). An Interactive Model of Religiosity Inheritance: The Importance of Family Context. *American Sociological Review*, t. 61, nr 5, 858–866.
- NASIM, A., UTSEY, S.O., CORONA, R., BELGRADE, F.Z. (2006). Religiosity, refusal efficacy, and substance use among African-American adolescents and young adults. *Journal of Ethnicity in Substance Abuse*, t. 5, nr 3, 29–49.
- ORATHINKAL, J., VANSTEENWEGEN, A. (2006). Religiosity and Marital Satisfaction. *Contemporary Family Therapy*, t. 28, nr 4, 497–504.
- PLOPA, M. (2002). Doświadczenie intymności a satysfakcja z małżeństwa. *Małżeństwo i rodzina*, 3, 13–26.
- PLOPA, M. (2005). *Psychologia rodziny: teoria i badania*. Kraków.
- PLOPA, M. (2008). *Więzi w małżeństwie i rodzinie: metody badań*. Kraków.
- ROSTOWSKI, J. (1987). *Zarys psychologii małżeństwa: psychologiczne uwarunkowania dobrego związku małżeńskiego*. Warszawa.
- SITARCZYK M., WANIEWSKI A. (2002) Empatia a zadowolenie z małżeństwa. *Małżeństwo i Rodzina*, 3, 31–33.
- SZCZEPAŃSKI, J. (1972). *Elementarne pojęcia socjologii*. Warszawa.
- TRAWIŃSKA, M. (1977). *Bariery małżeńskiego sukcesu*. Warszawa.